

Кольцов Віталій Михайлович

Міжінституційні відносини як чинник структуризації парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи

УДК 323.22+328.123+328.18
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.8>

Кольцов Віталій Михайлович
доктор політичних наук,
доцент кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська
юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, Одеса,
Україна

У статті аналізується процес інституціоналізації політичної опозиції в країнах Вишеградської групи, який був безпосередньо зумовлений та пов'язаний із запровадженням і консолідацією демократичного політичного режиму в регіоні. Визначається, що структуризація цього процесу відбувалась на підставі виконавчо-законодавчих, партійно-виборчих та інших чинників і параметрів. Обґрунтовується, що країни Вишеградської групи є конструктами парламентської демократії у формі парламентських (Угорщина, Словаччина до 1999 р. та Чехія до 2013 р.) і напівпрезидентських (Польща, Словаччина із 1999 р., Чехія з 2013 р.) республік. Звертається увага на те, що парламентська і загалом політична опозиція у цих країнах структувалися на підставі різнорівневих виконавчо-законодавчих і загалом міжінституційних відносин, які обертаються навколо політичного процесу у трикутнику «глава держави – прем'єр-міністр/уряд – парламент».

З'ясовуються чинні параметри та результати позиціонування, політико-правового статусу, повноважень та інституціоналізації політичної і парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи. Визначаються чинні виконавчо-законодавчі (міжінституційні) і партійно-виборчі параметри структуризації, ефективності та уповноваженості системної парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи.

У цьому контексті обґрунтовується апелювання до розрізнення серед парламентських демократій країн Вишеградської групи конструктів парламентських і напівпрезидентських республік, які на тлі різних партійних і виборчих систем (зокрема, їхньої стабільності або нестабільності) деталізують особливості різних модальностей виконавчо-законодавчих відносин у регіоні.

Показано, що у теоретичному контексті такі атрибути контекстуального позиціонування парламентської опозиції суттєво доповнюють варіативні модальності виконавчо-законодавчих відносин, тому забезпечують кореляцію відносин партій урядового та неурядового/опозиційного позиціонування або, іншими словами, структурують відносини влади та опозиції.

Ключові слова: опозиція, політична опозиція, парламентська опозиція, влада, уряд, урядовий кабінет, парламент, демократія, становлення й структуризація політичної опозиції, країни Вишеградської групи.

Вступ. Впродовж середини ХХ – початку ХХІ ст. відбулися системно важливі та різноспрямовані політичні процеси, які зумовили колосальні зміни й модифікації у суспільно-політичному та соціально-економічному житті країн Вишеградської групи, а саме Польщі, Угорщини, Словаччини і Чехії (раніше – Чехословаччини). Інституціоналізація політичної опозиції в країнах Вишеградської групи була безпосередньо зумовлена запровадженням і консолідацією демократичного політичного режиму в регіоні, тому, безумовно, структувалась на підставі виконавчо-законодавчих, партійно-виборчих та інших чинників і параметрів. Це цілком справедливо з огляду на те, що країни Вишеградської групи є конструктами парламентської демократії у формі парламентських і напівпрезидентських республік, тому парламентська (і загалом політична) опозиція у них структується на підставі різнорівневих виконавчо-законодавчих (і загалом міжінституційних) відносин, які передусім обертаються навколо політичного процесу у трикутнику «глава держави – прем'єр-міністр/уряд – парламент».

Мета та завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні та порівнянні особливостей станов-

лення та структуризації парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи. Відповідно, головним науковим завданням визначено зв'язування чинних міжінституційних та партійно-виборчих ознак структуризації, ефективності та уповноваженості системної парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи, чинних параметрів та результатів позиціонування, політико-правового статусу, повноважень та інституціоналізації політичної і парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи.

Методи дослідження. Використано загальнонаукові (індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, аналогії, абстрагування, узагальнення, конкретизування, формалізація) й спеціальні (історико-політологічний, порівняльно-історичний, порівняльний, структурно-функціональний, соціологічний тощо) методи, а також системний та інституціональний методи дослідження.

Результати. До країн Вишеградської групи, які є конструктами парламентської демократії у формі парламентських республік, належать Угорщина, Словаччина до 1999 р. та Чехія до 2013 р., а напівпрезидентських – Польща, Словаччина із 1999 р.,

Чехія з 2013 р. [1; 2]. У будь-якому разі, тобто незалежно від системи державного правління, яка реалізовується в рамках парламентської демократії, наявність парламентської опозиції, як зауважує В. Бусленко [3], є важливою ознакою змагальності у партійній системі і слугує додатковим механізмом стримувань та противаг між гілками влади. Отже, від характеру взаємовідносин парламентської опозиції/невлади та уряду/влади залежить стабільність функціонування самих демократичних інститутів і відносин між ними. Таке твердження вписується у формулювання А. Пшеворські, згідно з яким «після утвердження демократії постає класична проблема опозиції – як сильно протестувати і якими засобами. Якщо опозиція не стає опонентом – не пропонує альтернатив та не обстоює їх завзято, – тоді представницька влада політичних інституцій – їхня спроможність мобілізувати і залучати – слабка. Та якщо опозиція чинить енергійний спротив, демократія може опинитися під загрозою» [4, с. 640]. У цьому контексті актуальним є з'ясування принципів та специфіки взаємодії уряду й парламентської опозиції у відносно молодих парламентських демократіях, якими все ще є країни Вишеградської групи, що детермінуються схожим інституційним дизайном, а саме залежністю формування та/чи відповідальності урядів від президентів та легіслатур, а також від їхньої підтримки (більшістю або меншістю) в останніх. Щоправда, з огляду на те, що відносини між урядом та парламентською опозицією істотно різняться в усіх аналізованих країнах регіону, вони по-різному структурують міжінституційну сферу політичного процесу, детермінуючи їхній варіативний вплив на ефективність і стабільність функціонування політичної системи як такої та ефективність, стабільність і силу парламентської опозиції як її складової частини [5].

Це аргументує те, що сутність, атрибутизація та концептуалізація політичної, зокрема парламентської, опозиції є багатоскладовою. З одного боку, парламентська опозиція детермінована конфігурацією і характеристиками партій та депутатських груп (або загалом партійної системи), які беруть участь в ініціюванні, структуризації та інституціоналізації різних (владних та невідних щодо уряду) виявів та сторін політичного процесу. З іншого боку, парламентська опозиція ідентифікується та локалізується через апелювання до її ресурсів і джерел в інституційному середовищі (дизайні) та в міжінституційних, передусім виконавчо-законодавчих, відносинах. Вони, як зауважує Е. Кінг, можуть бути варіативними (чи модальними) з огляду на характер взаємозв'язку між різними політичними інститутами, передусім між урядом/урядовим кабінетом і легіслатурою, у середовищі взаємин яких у рамках парламентської демократії (незалежно від конкретної системи правління) від-

бувається позиціонування парламентської опозиції [6]. Серед таких варіацій (модальностей) варто виокремлювати непартійну, внутрішньопартійну, міжпартійну, опозиційну, а також крос-партійну (перехресну міжпартійну) тощо [6, с. 11].

Подібної думки та «дезінтеграційної» логіки стосовно комплексності взаємодії з урядами/урядовими кабінетами і легіслатурами (тобто між виконавчою владою й законодавчою владою чи загалом між системотворчими політичними інститутами) дотримуються Р. Андевег та Л. Нійзінк [7; 8], а також Т. Саалфелд [9], які зауважують, що міжінституційні відносини (передусім урядів і парламентів, міністрів і депутатів) у рамках парламентських демократій (незалежно від систем правління), отже, логічно-раціональні шляхи окреслення позиціонування парламентської опозиції можуть бути зведені до трьох різновидів/кореляцій, а саме міжпартійної, крос-партійної і непартійної. Кожна з модальностей взаємозв'язку виконавчої і законодавчої влади обов'язково (крім іншого) трансформується у певний (теоретико-методологічно відокремлений) тип політичної, передусім парламентської, опозиції як політичного інституту.

Зокрема, в разі міжпартійної модальності/варіації міжінституційних відносин міністри уряду/урядового кабінету й депутати легіслатури від однієї партії взаємодіють з міністрами уряду/урядового кабінету та депутатами легіслатури (якщо йдеться лише про випадок парламентської опозиції, то тільки з депутатами легіслатури) від іншої партії [10, с. 141]. Водночас у рамках цієї модальності/варіації варто виділяти різні субмодальності/субваріації, зокрема внутрішньокоаліційну, коли міністри та депутати від однієї владної/правлячої/урядової партії взаємодіють із міністрами та депутатами від іншої чи інших владних/правлячих/урядових партій; опозиційну, коли міністри й депутати від владної/правлячої/урядової партії (партій), яка входить до проурядової більшості чи меншості (зі збереженням принципу прийняття рішень про формування урядів більшістю депутатів у легіслатурі, однак відносною або абсолютною більшістю залежно від національних параметрів), взаємодіють із депутатами від опозиційної партії чи партій, які до проурядової більшості/меншості не входять. Їх поєднує той факт, що загалом у конструкті міжпартійної модальності парламент розглядається як арена конкуренції політичних партій. Причому міністри й депутати трактуються як взаємно лояльні прихильники одних парламентських партій, які конкурують з іншими лояльними міністрами та депутатами (або лише депутатами) з інших парламентських партій. Отже, у рамках цього трактування взаємозв'язків між урядами/урядовими кабінетами і легіслатурами парламентські партії перебувають головні агенти та джерела формування системної парламентської опозиції [8].

Натомість у разі крос-партійної модальності трактування парламентської опозиції крос-партійні урядові коаліції міністрів і депутатів взаємодіють між собою. Ці взаємодії сконструйовані на основі політичних та соціальних інтересів, які не тільки стосуються інституційних рамок взаємодії, що притаманно в разі міжпартійної модальності виконавчо-законодавчим відносинам, але й значною мірою спрямовані на ігнорування парламентськими партіями таких інституційних рамок, тому парламент у такому разі трактується як конкурентний ринок, на якому відбувається «торгівля» певними політичними та соціальними інтересами політичних партій. Це передбачає, що якщо крос-партійна модальність міжінституційних відносин домінуюча/превалентна у певній моделі виконавчо-законодавчого дизайну, то основним джерелом парламентської опозиції є не парламентська партія чи фракція, а різні групи депутатів, які «об'єднані» спільними інтересами, зокрема секторальними/галузевими, регіональними, етнічними, релігійними, професійними.

Зрештою, у разі непартійної модальності міжінституційних відносин міністри урядів/урядових кабінетів і депутати легіслатур взаємодіють між собою як члени відокремлених і різних політичних інституцій. Така взаємодія звикло пов'язана з відсутністю чи нестачею партій у парламенті, неспроможністю їхньої кооперації (за будь-яким із попередніх типів модальностей міжінституційних відносин) чи зі слабкістю інституціоналізації партійних систем, у яких політичні партії трактуються винятково як слабо організовані групи депутатів. Таке позиціонування чітко кореспондується з бінарною моделлю трактування владного (виконавчо-законодавчого) процесу, тому, зокрема у разі парламентських демократій (в тому числі, в країнах Вишеградської групи), піддається критиці як неадекватна техніка опису складності та комплексності виконавчо-законодавчих відносин [6]. Саме тому в разі непартійної модальності міжінституційних відносин джерелом/ресурсом парламентської опозиції є не партії легіслатур, не групи депутатів легіслатур за інтересами, а, скоріше, окремі депутати, які самоідентифікують себе як агентів та представників відокремлених інститутів, а саме парламенту, опозиційного до нього урядового кабінету і/чи президента.

Варто зазначити, що кожна із запропонованих модальностей міжінституційних відносин становить окремий тип виконавчо-законодавчої взаємодії і відмінний патерн парламентської опозиції. Причому доцільно зауважити, що всі модальності не є взаємовиключними, а можуть співіснувати внаслідок врахування політичних реалій виконавчо-законодавчих відносин. Отже, якщо відносити інституційні модальності до різних політично-поведінкових моделей на підставі членства

депутатів у партіях легіслатур, то цілком ймовірно, що вони не лише співіснуюватимуть, але й, принаймні випадково, будуть об'єктами конфліктів між собою. Наприклад, депутат легіслатури є представником своєї партії, але водночас він є членом парламентського комітету. Саме тому може статись так, що з окремих питань депутатам доведеться погодитись з відмінною позицією своїх партій. У цьому разі відмінні модальності виконавчо-законодавчих відносин між урядами/урядовими кабінетами й парламентами можуть зумовлювати політичні конфлікти [10, с. 141]. Як наслідок, формується позиція, коли для різних країн Вишеградської групи характерні неоднакові варіації превалювання та поєднання різних типів модальностей/варіацій виконавчо-законодавчих/міжінституційних відносин, отже, виокремлення різних патернів позиціонування парламентської опозиції.

В емпіричному практично-політичному зрізі щодо цього вкрай важливо те, що парламентська опозиція в країнах Вишеградської групи варіативно детермінована виконавчо-законодавчими відносинами, хоча здебільшого окреслюється у рамках їх міжпартійної і крос-партійної модальностей, що визначається формування переважно партійних, а не непартійних/технократичних урядових кабінетів, навіть попри те, що у період, який слідував за розпадом «комуністичної/соціалістичної системи», регіон характеризувався слабкістю політичних партій та партійних систем, отже, тимчасовим превалюванням крос-партійної та непартійної модальностей міжінституційних відносин (особливо щодо Польщі та Словаччини). Це означилося у тому факті, що структуризація парламентської опозиції на початку 90-х рр. ХХ ст. була суттєво ускладненою, принаймні в частині держав Вишеградської групи. Щодо цього Д. Олсон зауважує, що, наприклад, чеська та словацька (раніше – чехословацька), а також польська легіслатури мали значно більше спільного з парламентами президентських республік, ніж із парламентами будь-яких парламентських демократій (не важливо – парламентських чи напівпрезидентських за системами правління) саме на початку 90-х рр. ХХ ст., особливо з огляду на значну організаційну слабкість політичних сил та індивідуалізм у позиціях окремих депутатів парламентів [11, с. 45]. Згодом, у період між першими багатопартійними (установчими) та наступними парламентськими виборами, ситуація суттєво змінилась, адже партії значно додали в організаційній силі (детально див. попередні та наступні частини дослідження), отже, змогли структурувати міжінституційні відносини й виконавчо-законодавче позиціонування парламентської опозиції. Внаслідок цього саме з перших постустановчих парламентських виборів виконавчо-законодавчі відносини у регіоні почали

розвиватись за патернами здебільшого міжпартійної, але частково крос-партійної модальностей. Це згенерувало таку логіку розуміння міжінституційних відносин, за якої партії стали більш організованими та домінуючими у політичному процесі, отже, їхні депутати та міністри почали розглядати себе перш за все як членів парламентських політсил, які лояльні до певних програм [12; 13]. Цікаво те, що організаційна еволюція відбулась у всіх або майже всіх партіях країн Вишеградської групи, тому ті політсили, які сьогодні, наприклад, розраховані як урядові, настільки ж програмно-орієнтовані, як і ті партії, які в аналогічний момент розраховані як опозиційні. Така специфіка пояснюється тим фактом, що саме партії відіграють базову роль у номінуванні/реномінуванні певних осіб як кандидатів у депутати/міністри, тому саме партії структурують міжінституційні відносини та визначають ролі й повноваження парламентської опозиції [6; 7].

У цьому контексті особливої уваги потребує передусім апелювання до розрізнення серед парламентських демократій країн Вишеградської групи конструктивних парламентських і напівпрезидентських республік, які на тлі різних партійних і виборчих систем (зокрема, їхньої стабільності або нестабільності) деталізують особливості різних модальностей виконавчо-законодавчих відносин у регіоні. Перші цікаві тим, що де-факто стимулюють політичну змагальність, тому уповноважують парламентську опозицію через наділення парламентів широкими важелями впливу установчого та регламентаційного характеру [14, с. 254; 15, с. 25], серед яких слід назвати право формування й припинення повноважень урядів, висловлення звичайних чи конструктивних вотумів недовіри урядам, поточного коригування складу урядів. Другі (звикло у форматі прем'єр-президенталізму або так званих парламентсько-президентських республік) характеризуються тим, що в них політична змагальність доволі часто виноситься/паралелізується або хоча б намагається бути винесеною з боку інших політичних інститутів за рамки легіслатур. Якщо це вдається, то суттєво посилюється інститут президента, через що парламентська (можливо, й загалом політична) опозиція може функціонувати дуалістично: як до глави уряду й уряду загалом, так і до глави держави. Якщо ж не вдається, тоді політичні повноваження президента слабшають, а парламентська опозиція традиційно окреслюється міжінституційними патернами парламентських республік.

Застосування виконавчо-законодавчого та партійно-виборчого індикаторів порівняльного аналізу особливостей структуризації парламентської опозиції у країнах Вишеградської групи дає змогу виокремити декілька груп країн і патернів. Так, першу становить конструкція поєднання напівпрезидентської системи та нестабільності й слабкості інсти-

туціоналізації партійної системи, як у разі Словаччини з 1999 р. і Польщі у 1989–2001 рр.; другу демонструє логіка поєднання напівпрезидентської системи та помірно стабільної і відносно інституціоналізованої партійної системи, як у разі Польщі з 2001 р. і Чехії з 2013 р. [16]; третю komponують поєднання парламентської системи й відносно стабільної та інституціоналізованої партійної системи, як у разі Угорщини з 1990 р., Словаччини у 1990–1999 рр. та Чехії у 1990–2013 рр. Вони синтезуються тим фактом, що специфікою усіх аналізованих країн Вишеградської групи (навіть попри те, що їх становлять формально/конституційно відмінні системи правління) є те, що будь-який уряд/урядовий кабінет залежить у тривалості/ефективності своєї діяльності від підтримки більшості у легіслатурі, через що автоматично зростають уповноваження парламентської опозиції та її вплив на систему виконавчо-законодавчих/міжінституційних відносин [11, с. 141].

Крім того, виявлені патерни взаємозв'язку систем правління й партійних систем доповнюються тим фактом, що незалежно від них усім країнам Вишеградської групи притаманні (з 1989/1990 рр.) інститути президентів, які незалежно від способу їхнього обрання – всенародного (у напівпрезидентських республіках) чи неусенародного (у парламентських республіках) – відіграють ролі лише глав держав, а не глав виконавчої влади. Як наслідок, президенти наділені обмеженими конституційними повноваженнями, отже, простежується зміщення найбільшої повноти влади до патерна виконавчо-законодавчих відносин між урядом і парламентом, у якому домінуючою постає саме посада прем'єр-міністра. Причому це усереднено властиво як парламентським, так і прем'єр-президентським (парламентсько-президентським) напівпрезидентським республікам регіону.

Висновки. Отже, контекст аналізу модальностей виконавчо-законодавчих відносин може суттєво змінюватись залежно від контекстуальних детермінант, що аргументує, що ймовірно в країнах Вишеградської групи є кореляція між стабільністю уряду та формальними й фактичними повноваженнями парламентської опозиції, які, безумовно, зростають, коли формуються коаліційні чи однопартійні уряди меншості й технократичні урядові кабінети (про що детально йтиметься згодом), які теоретично менш стабільні, ніж однопартійні та коаліційні уряди більшості.

Все це загалом детермінує, що головним міжінституційним ресурсом сили та уповноваженості парламентської опозиції у країнах Вишеградської групи є саме політичні партії та рухи (політсили), які репрезентовані у легіслатурі як неурядові, відповідно, як опозиційні, хоча задана специфіка неповною мірою спрацьовує у разі формування урядів меншості, у яких не всі неурядові партії

автоматично є відверто опозиційними, хоча формально мають такий статус. Водночас парламентські партії, котрі становлять основу вузького визначення політичної опозиції, тобто парламентської опозиції, можуть характеризуватись дуже різними інституційними атрибутами, особливо стосовно оцінювання діяльності урядових кабінетів, а також щодо передумов впливу на те, яким чином відбувається, наприклад, кореляція вотумів недовіри урядам і відставок урядів.

У цьому зрізі цілком очевидно, що конструктивний вотум недовіри уряду характеризується суттєвою інституційною проблемою, адже значно обмежує силу парламентської опозиції. У теоретичному контексті такі атрибути контекстуального позиціонування парламентської опозиції суттєво доповнюють варіативні модальності виконавчо-законодавчих відносин, тому забезпечують кореляцію відносин партій урядового та неурядового/опозиційного позиціонування або, іншими словами, структурують відносини влади та опозиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ключкович А., Гайданка Є., Марадик Н. Трансформація системи владних інститутів. *Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України*. Ужгород : Центр інформаційно-видавничої діяльності ЗІППО, 2014. С. 47–78.
2. Marusiak J. The political system in the Slovak Republic. *Gizicki W. Political Systems of Visegrad Group Countries*. Trnava, Lublin, 2012. P. 107–148.
3. Бусленко В. Інституційні механізми взаємодії уряду та парламентської опозиції в країнах Вишеградської групи. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2015. Вип. 13–14. С. 196–203.
4. Пшеворський А. Переходи до демократії: лібералізація і демократизація. *Демократія: Антологія / упор. О. Проценко*. Київ : Смолоскип, 2005. С. 605–648.
5. Кольцов В. Особливості становлення та структуризації політичної опозиції в країнах Вишеградської групи : дис. ... докт. політ. наук : 23.00.02. Одеса : Університет Ушинського, 2020. 619 с.
6. King A. Modes of Executive-Legislative Relations: Great Britain, France and West Germany. *Legislative Studies Quarterly*. 1976. Vol. 1. No. 1. P. 11–34.
7. Andeweg R. Executive-Legislative Relations in the Netherlands: Consecutive and Coexisting Patterns. *Legislative Studies Quarterly*. 1992. Vol. 17. No. 2. P. 161–182.
8. Andeweg R., Nijzink L. Beyond the Two Body Image: Relations between Ministers and MPs. *Parliaments and Majority Rule in Western Europe / H. Doring*. Frankfurt : Campus Verlag, 1995. P. 152–178.
9. Saalfeld T. The West German Bundestag after 40 Years: The Role of Parliament in "Party Democracy". *Norton P. Parliaments in Western Europe*. London : Frank Cass, 1996. P. 68–89.
10. Kopecky P., Spirova M. Parliamentary Opposition in Post-Communist Democracies: Power of the Powerless. *Journal of Legislative Studies*. 2008. Vol. 14. No. 1–2. P. 133–159.

11. Olson D. The New Parliaments of New Democracies: The Experience of the Federal Assembly of the Czech and Slovak Federal Republic. *The Emergence of East Central European Parliaments: The First Steps*. Budapest, 1994. P. 35–47.

12. Spirova M. Political Parties in Post-communist Societies: Formation, Persistence and Change. Basingstoke : Palgrave, 2007. 220 p.

13. Toole J. Government Formation and Party System Stabilization in East Central Europe. *Party Politics*. 2000. Vol. 6. P. 441–463.

14. Agh A. The Role of the First Parliament in Democratic Transitions / *Democratization and Europeanization in Hungary: The First Parliament / A. Agh, S. Körtan*. Budapest : Hungarian Centre of Democracy Studies Foundation, 1995. 335 p.

15. Judge D. East Central European Parliaments: The First Steps. *The Emergence of East Central European Parliaments: The First Steps / A. Agh*. Budapest : Hungarian Centre of Democracy Studies Foundation, 1996. 229 p.

16. Литвин В. Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 636 с.

REFERENCES:

1. Klyuchkovich A., Gaidanka Ye., Maradik N. (2014) Transformatsiya sistemi vladnikh institutiv. *Evolutsiya partiinikh sistem kraїн Vishegradskoj chetvirki: dosvid dlya Ukraini*. Uzhgorod : Tsentri informatsiino-vidavnichoї diyalnosti ZIPPO. S. 47–78.
2. Marusiak J. (2012) The political system in the Slovak Republic. *Gizicki W. Political Systems of Visegrad Group Countries*. Trnava, Lublin. P. 107–148.
3. Buslenko V. (2015) Institutsiini mekhanizmi vzajemodii uryadu ta parlamentskoї opozitsii v kraїnakh Vishegradskoi gruppi. *Visnik Mariupolskogo derzhavnogo universitetu*. Seriya: Istoriya. Politologiya. Vip. 13–14. S. 196–203.
4. Pshevorskii A. (2005) Perekhodi do demokratii: liberalizatsiya i demokratizatsiya. *Demokratiya: Antologiya / upor. O. Protsenko*. Kijv : Smoloskip. S. 605–648.
5. Koltsov V. (2020) Osoblivosti stanovlennya ta strukturizatsii politichnoї opozitsii v kraїnakh Vishegradskoi grupi: dis. ... d. polit. n. : 23.00.02. Odesa : Universitet Ushinskogo. 619 s.
6. King A. (1976) Modes of Executive-Legislative Relations: Great Britain, France and West Germany. *Legislative Studies Quarterly*. Vol. 1. No. 1. P. 11–34.
7. Andeweg R. (1992) Executive-Legislative Relations in the Netherlands: Consecutive and Coexisting Patterns. *Legislative Studies Quarterly*. Vol. 17. No. 2. P. 161–182.
8. Andeweg R., Nijzink L. (1995) Beyond the Two Body Image: Relations between Ministers and MPs. *Doring H. Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. Frankfurt : Campus Verlag. P. 152–178.
9. Saalfeld T. (1996) The West German Bundestag after 40 Years: The Role of Parliament in "Party Democracy". *Norton P. Parliaments in Western Europe*. London : Frank Cass. P. 68–89.

10. Kopecky P., Spirova M. (2008) Parliamentary Opposition in Post-Communist Democracies: Power of the Powerless. *Journal of Legislative Studies*. Vol. 14. No. 1–2. P. 133–159.

11. Olson D. (1994) The New Parliaments of New Democracies: The Experience of the Federal Assembly of the Czech and Slovak Federal Republic. *The Emergence of East Central European Parliaments: The First Steps*. Budapest. P. 35–47.

12. Spirova M. (2007) Political Parties in Post-communist Societies: Formation, Persistence and Change. Basingstoke : Palgrave. 220 p.

13. Toole J. (2000) Government Formation and Party System Stabilization in East Central Europe. *Party Politics*. Vol. 6. P. 441–463.

14. Agh A. (1995) The Role of the First Parliament in Democratic Transitions. Agh A., Kürtan S. Democratization and Europeanization in Hungary: *The First Parliament*. Budapest: Hungarian Centre of Democracy Studies Foundation. 335 p.

15. Judge D. (1996) East Central European Parliaments: The First Steps. Agh A. The Emergence of East Central European Parliaments: *The First Steps*. Budapest: Hungarian Centre of Democracy Studies Foundation. 229 p.

16. Litvin V. (2018) Atributi ta riznovidi napiv-prezidentskoi sistemi pravlinnya v Yevropi: institutsiino-protseualnii i politichno-povedinkovii aspekti: monografiya. Lviv: Lvivskii natsionalnii universitet imeni Ivana Franka. 636 s.

Interinstitutional relations as a factor of structuring the parliamentary opposition in the Visegrad Group countries

Koltsov Vitaliy Mikhailovich

Doctor of Political Sciences,
Associate Professor
at the Department of Political Theories
National University
“Odessa Law Academy”
Fontanska doroha str., 23,
Odessa, Ukraine

The process of institutionalization of the political opposition in the Visegrad Group countries, which was directly conditioned and connected with the introduction and consolidation of a democratic political regime in the region, is analyzed. It is determined that the structuring of this process took place on the basis of executive-legislative, party-election and other factors and parameters. It is substantiated that the Visegrad Group countries are constructs of parliamentary democracy in the form of parliamentary (Hungary, Slovakia until 1999 and the Czech Republic until 2013) and semi-presidential (Poland, Slovakia since 1999, the Czech Republic since 2013) republics. It is noteworthy that the parliamentary and general political opposition in these countries is structured on the basis of different levels of executive-legislative and generally inter-institutional relations, who revolve around the political process in the triangle “head of state – prime minister/government – parliament”.

The current parameters and results of positioning, political and legal status, powers and institutionalization of the political and parliamentary opposition in the Visegrad countries are clarified. The current executive-legislative (inter-institutional) and party-election parameters of structuring, efficiency and empowerment of the systemic parliamentary opposition in the Visegrad Group countries are determined.

In this context, the appeal to the distinction among the parliamentary democracies of the Visegrad Group of constructs of parliamentary and semi-presidential republics, which against the background of different party and electoral systems (including their stability or instability) detail the features of different modalities of executive and legislative relations in the region.

It is shown that in the theoretical context such attributes of the contextual positioning of the parliamentary opposition significantly complement the variable modalities of executive-legislative relations, and therefore provide a correlation between governmental and non-governmental/oppositional positions or, in other words, structure power-opposition relations.

Key words: *opposition, political opposition, parliamentary opposition, power, government, government cabinet, parliament, democracy, formation and structuring of political opposition, Visegrad Group countries.*